

MUZEJSKI VJESNIK 5

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovec, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić, Miroslav
Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek
(tehnički urednik)

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financi-
raju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 5 — VELJAČA 1982.

GOD. V.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEJ I ŠKOLA

- Marijan Špoljar: Muzej i škola 3
— Antun Kozina: Etnografsko blago u osnovnim školama
krapinskog kraja i njegova zaštita 6

STRUČNI ČLANCI

- Zorko Marković: Nekoliko arheoloških bilježaka iz sjeve-
rozapadne Hrvatske 11
— Zoran Homen: Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Kri-
ževcima 18
— Marina Šimek: Nekoliko nalaza iz halštatske zemunice u
Sigecu 25
— Josip Vidović: Arheološko istraživanje starijeg željeznog
doba u Međimurju 34
— Željko Tomičić: Arheološka istraživanja antičke nekropole
kod sela Trnovčaka u Međimurju 41
— Željko Tomičić: Rezultati arheoloških terenskih rekognos-
ciranja Međimurja u 1981. godini (antika i srednji vijek) . 48
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sje-
verozapadnoj Hrvatskoj (II) 55
— Antun Kozina: Numizmatički nalaz iz ruševina Trikraljske
kapele na Tkalcima — Krapina 61
— Ljubica Ramušćak: Ansambl ruralne arhitekture u Selnici 63
— Libuše Kašpar: Neki etnološki izvori iz dnevnika Ivana
Kukuljevića 67
— Vladimir Kidišević: Konzervacija slika iz fundusa varaž-
dinskog muzeja 71

LIČNOSTI

- Antica Bregović: Franjo Košćec — osnivač Entomološkog
odjela Gradskog muzeja Varaždin 77
— Marijan Špoljar: In memoriam Stjepan Kukec 80
— Zorko Marković: In memoriam Dr. Stojan Dimitrijević . 81
— Tomislav Đurić: Umjesto »In memoriam« Dasenu Vrsa-
loviću 83
— Marina Šimek: Sjećanje — Dragutin Galina 85

VIJESTI

- Željko Tomičić: Novosti u antičkoj zbirci Arheološkog odjela Muzeja Međimurja Čakovec 89
- Damir Brzović — Branko Begović: Novootkriveni srednjovjekovni lokalitet kod Otrovanca 91
- Jasna Tomičić: Galerija slika Varaždin otvorena po treći put 93
- Miroslav Klemm: Izložba »Osam stoljeća Varaždina« u Gradskom muzeju Varaždin 96
- Franjo Horvatić: Zbirka NOB-a u Velikom Pogancu 97
- Dragutin Feletar: Informacija o nekim knjigama izdanim u Podravini 1981. 99
- Marijan Špoljar: U povodu savjetovanja »Suvremenost kao muzeološka tema za budućnost« 101
- Zorko Marković: Uz simpozij o Vojnoj krajini i njezinom sjedinjenju s građanskom Hrvatskom 102
- Libuše Kašpar: Savjetovanje etnologa u Ormožu 104
- Libuše Kašpar: XVII savjetovanje etnologa u Neumu 105

AKCIJE

- pripremili Miroslav Klemm i Marina Šimek 109

REZULTATI ARHEOLOŠKIH TERENSKIH REKOGNOSCIRANJA MEĐIMURJA U 1981. GODINI (antika i rani srednji vijek)

U 1981. godini posvećena je puna pažnja arheološkom terenskom rekognosciranju antičkih i ranosrednjovjekovnih nalazišta na prostoru međuriječja Mure i Drave. Terenska reambuliranja dio su dugoročnog programa u okviru obrade znanstvenih tema relevantnih za prošlost Međimurja. U okviru ovog kratkog osvrtu dati su sumarni podaci o nekim rezultatima terenskih obilazaka Međimurja. Naime, tijekom proljetnih i ljetnih mjeseci 1981. godine obišnuta su nalazišta: kod sela Donja Dubrava, Nedelišća, Preseke, Trnovčaka, Brezovca, Martina na Muri i Selnice.

Tijekom mjeseca travnja obišnuto je višeslojno arheološko nalazište na brežuljku kota 143 sjeverno od sela Donje Dubrave. Ovdje su već ranije 1977 godine nađeni na čitavoj površini lokaliteta ulomci keramike, koja se tipološkom analizom mogla lučiti kao materijal starijeg i mlađeg željeznog doba.²⁾ U 1981. godini naišlo se na nekoliko ulomaka tipične ranosrednjovjekovne slavenske keramike tzv. podunavskog tipa, koja se na osnovi vrlo brojnih analogija može pouzdano datirati na prijelaz 8. u 9. stoljeće. Riječ je očito o nalazištu koje odaje naseobinski karakter. Naime, nalazište sa sjeverne strane omeđuje potok Bistrec, dok je sa svih ostalih strana bilo očito zaštićeno močvarnim terenom.

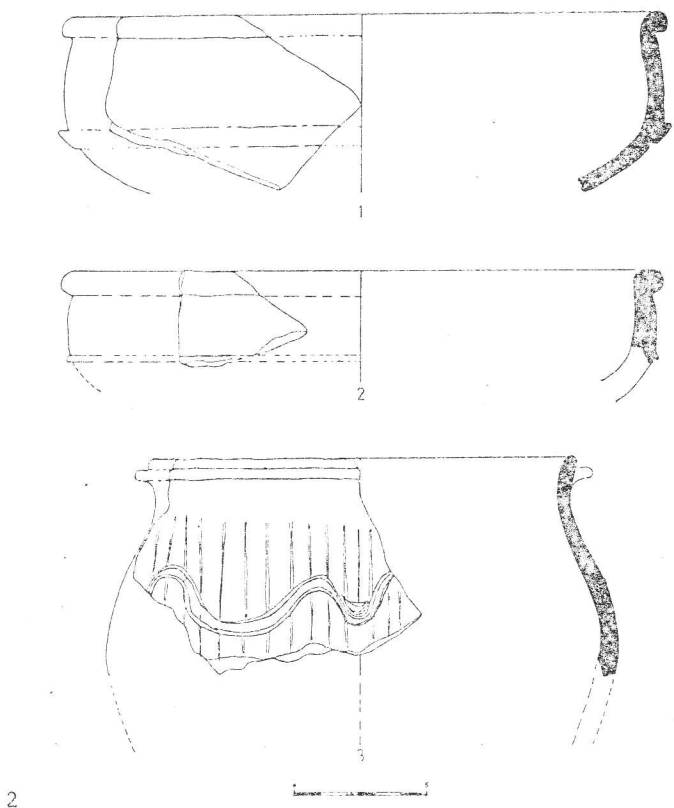
Zapadno od župne crkve sv. Trojstva u neposrednoj blizini današnjeg naselja Nedelišće naišlo se prilikom ovogodišnjeg terenskog obilaska u mjesecu travnju na veliki arheološki kompleks, koji je kod lokalnog stanovništva poznat kao »potonula crkva«.³⁾ Naime, na sjenokošama smještenim na prostoru između željezničke pruge Čakovec—Ormož i reguliranog toka Trnave neposredno uz zapadni rub naselja Nedelišće uočavaju se brojna blaga zemljana uzvišenja. Ova uzvišenja ukazuju svojim rasporedom na postojanje većeg naseobinskog kompleksa. Na osnovi prikupljenih pokretnih nalaza, tj. ulomaka keramike, može se pretpostaviti da je riječ o srednjovjekovnom nalazištu. Analiza keramičkih ulomaka ukazuje na 13. ili 14. stoljeće. Ovaj se podatak može povezati s činjenicom da se Nedelišće kao oppidum spominje u povijesnim listinama 13. stoljeća. U popisu arciđa-

kona Ivana iz 1334. godine spominje se »Ecclesia sancte Trinitatis«,⁴⁾ a u drugoj polovini 15. stoljeća Nedelišće je već važniji »oppidum« u Međimurju.⁵⁾

Potkraj travnja obideno je i veće antičko nalazište smješteno jugozapadno od sela Preseke. Ovdje je već ranije na prostoru omeđenom asfaltnim putom koji vodi od Središće ob Dravi prema Preseki i potokom Trnavom uočen položaj »veliko kamenje«. ⁶⁾ Na površini oranica u privatnom posjedu A. Čuleka, Godeninci kbr. 24 naišlo se na dosta brojne ulomke rimske keramike i opeka, te većih valutica (ϕ 15—20 cm) i kamen lomljenac. Kako valutice, tako i lomljenac jasno ukazuju na prisustvo određene antičke arhitekture. Tome u prilog govore veliki fragmenti imbreksa i tegula prikupljeni na spomenutim površinama. Među keramičkim materijalom tipološkom analizom možemo lučiti gruba kućna keramika, siva provincijalna keramika, ocakljena keramika i dr. Naišlo se na ulomke velikog tarionika (Reibschalle), zatim posuda tipa pithos za pričuvu hrane, lonce grube fature ukrašene metličastim i češljastim ukrasima i valovnicom, sive bikonično profilirane zdjele, zatim tzv. Faltenbechere, dijelelove koničnih glinenih poklopaca za lonce, ulomke keramike ukrašene trokutastim ubadanjem. Na sl. 1 prikazan je dio pokretnih nalaza sa antičkog nalazišta u blizini sela Preseke u tzv. Gornjem Međimurju.

Na osnovi pokretnih arheoloških nalaza, kako onih sakupljenih ranije,⁷⁾ tako i tijekom 1981. godine, može se pretpostaviti da je antički lokalitet kod sela Preseke bio u funkciji u ranocarskom razdoblju, kao međupostaja na trasi važnog cestovnog pravca Poetovio (Ptuj) — Curta (Središće ob Dravi) — Halicanum (Martin na Muri) — Savaria (Szombathely). Obzirom na mikrotopografiju ovog antičkog nalazišta vjerojatno je ono imalo i značajniju agrarnu ulogu. Tek će organiziranim arheološkim zahvatom ovaj lokalitet dati jasnije konture o zbivanjima u ovom prostoru u antičkom razdoblju.

U proljeće je u više mahova obidjen i značajni antički lokalitet kod sela Trnovčaka u Gornjem Međimurju. Tom prilikom prikupljeni su anketiranjem lokalnog stanovništva dragocjeni podaci o skupini antičkih grobnih humaka, koji su od ranije poznati a u novije vrijeme su i sustavno istraživani u cilju zaštite ovog lokaliteta. Ujedno su prikupljeni i na terenu provjereni podaci o trasi antičke ceste, koja prolazi dolinom potoka Gradišćaka od sela Železne gore na jugu do sela Brezovca na sje-

Slika 1

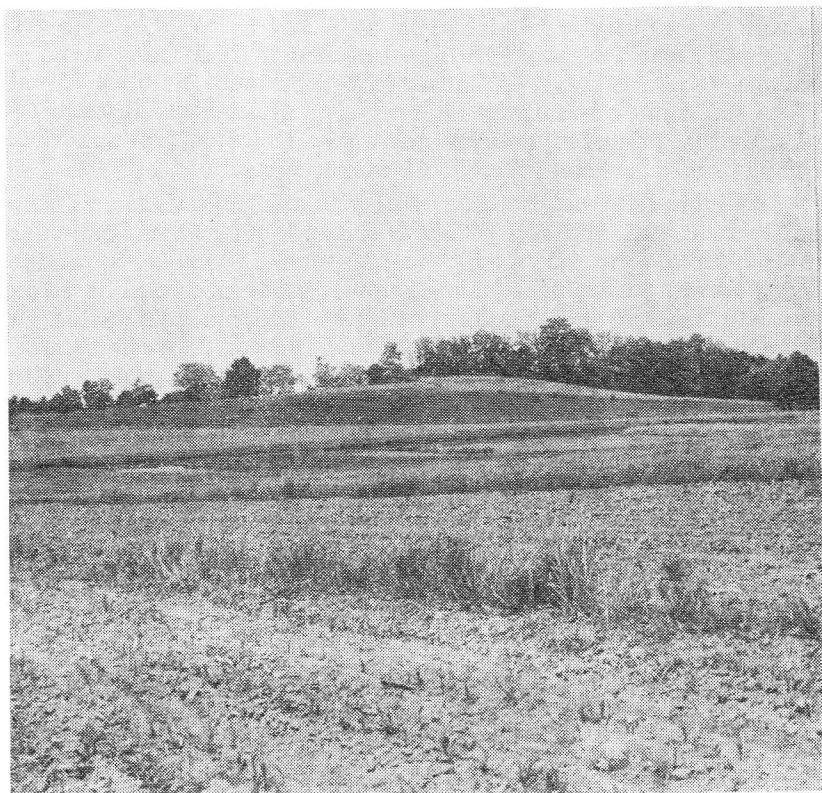
veru. Osobito uočljivim pokazali su se dijelovi ceste nedaleko spomenute skupine antičkih tumula u Trnovčaku sjeverozapadno od kuće S. Rojko, Železna gora kbr. 189 na oranici uz suvremenu cestu Vučkovec — Železna gora (kat. č. br. 408). Naime, ovdje su na duljem potezu uočene velike valutice. Prilikom kasnijeg pokusnog arheološkog sondiranja u toku ovogodišnje kampanje na nekropoli Trnovčak otvorena je na toj oranici sonda dimenzija 8×4 m, koja je dala dosta jasnu sliku presjeka antičke ceste.⁸⁾

Dalje prema sjeveru u pravcu sela Brezovca a u zahvatu spomenutog suvremenog neasfaltiranog cestovnog pravca Brezovec — Železna gora rekognosciran je arheološki lokalitet na položaju »Gomila«. Riječ je o većem, danas nažalost prilično razvučenom grobnom humku promjera oko 12 m i visine oko 0,80 m. Na ovaj lokalitet skrenuo je već ranije pažnju M. Fulir u vezi s hodološkim istraživanjima u Međimurju.⁹⁾ Tom prigodom uočen je i značaj toponima »projnica«, koji se odnosi na jasno vidljiv ostatak trase rimske ceste. Ova cesta koja je vidljiva na potezu od oko 150 m prelazi spomenutu suvremenu cestu i iz pravca jugozapada ulazi u Martin na Muri. Očito je riječ o trasi rimske ceste Poetovio (Ptuj) — Halicanum (Martin na Muri) — Savaria (Szombathely) — Carnuntum (Petronel). Položaj »Gomila« s uočenim tumulusom na oranici F. Hamera, Brezovec 24, ukazuje na prisustvo antičke nekropole smještene, prema ustaljenoj praksi uz komunikaciju na ulazu u naselje.

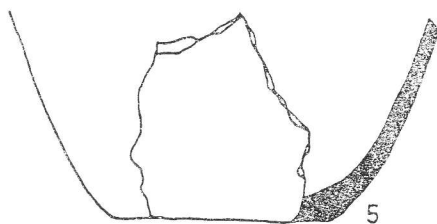
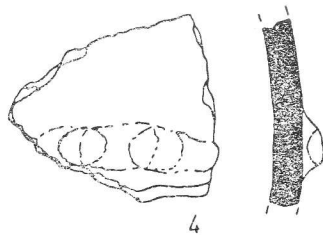
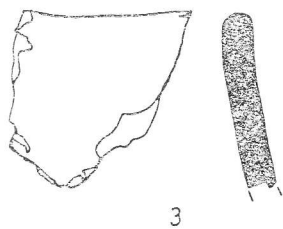
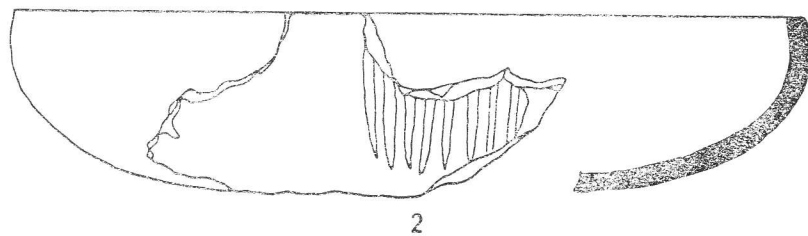
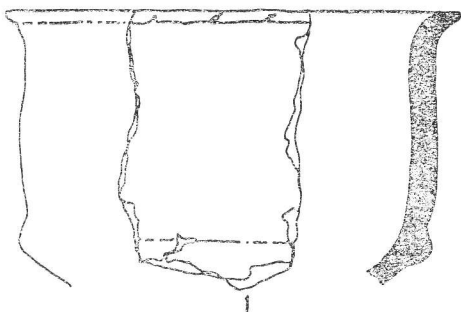
Prilikom redovnog obilaska užeg areala naselja Martin na Muri naišlo se u šuti, nastaloj prilikom kopanja temelja za kuću Premuž Stanka, kbr. 45 A, na brojne ulomke rimske keramike. Ovi pokretni arheološki nalazi, kao i slični otkriveni u istom dvorištu tijekom 1980. godine prilikom kopanja temelja za radionicu automehaničara Z. Soboćana, kbr. 45, uz česte ostatke kostiju, gara i kamena lomljenca, signalizirali su pojavu određene antičke arhitekture. Ova je nažalost razorena neposredno prije dolaska arheologa. Naime, temelji za spomenuti objekat kopani su bagerom, tako da je ranija antička arhitektura već bila razorena. Prilikom dolaska arheologa mogli su se spasiti samo brojni ulomci antičke keramike. Naišlo se na dijelove lonaca raznih oblika, vrčeva s jednom drškom, zdjela na prstenastoj nozi, tanjura, poklopaca za lonce, tarionika, gotovo čitavu kadionicu (Raucherschalle), ulomke velikih pithosa i lonaca ukrašenih metličastim i češljastim ukrasima, te manje fragmente terra sigillata posuda. Oblici i tipovi keramike obuhvaćaju široki vremenski raspon od 1. do 4. stoljeća nove ere. Ovogodišnji slučajni arheološki nalazi još jednom potcrtali su značaj Martina na Muri kao prostranijeg antičkog lokaliteta, kojeg se može sve pouzdanije poistovjetiti kao municipij Halicanum.¹⁰⁾

Oko 1,5 km sjeverno od sela Selnice obideno je veliko arheološko nalazište, koje je otkriveno zahvaljujući toponimima »Gradišće« i »Podgradišće«. Obzirom na toponim očekivalo se ranosrednjevjekovni nasebinski lokalitet ali je neposrednom terenskom autopsijom utvrđen karakter ovog nalazišta. Riječ je o gradinskom naselju koje se na osnovi pokretnih arheoloških na-

laza može uvrstiti u starije željezno doba. Naselje je smješteno na prirodnom platou iznad okolne nizine. Sigurnost ovom naselju pružala je strma sjeverna i zapadna strana kao i široki šančevi sa južne i istočne strane (slika 2). Na čitavoj površini naišlo se na brojne ulomke posuda koje odaju halštatski habitus a tragovi kućnog maza dokaz su o prisustvu određene arhitekture, tj. nastambi unutar perimetra naselja. Ovaj, čini se, značajan prapovijesni lokalitet potcrtao je potrebu sustavnog iskopavanja.¹¹⁾

Slika 2

BILJEŠKE :

1. Nalazišta antičkog i ranosrednjovjekovnog razdoblja obišao je kustos arheološkog odjela Muzeja Međimurja — Čakovec Ž. Tomičić u cilju prikupljanja podataka za obradu znanstvene teme o antičkom razdoblju u Međimurju.
2. Prilikom obilaska terena za potrebe izrade arheološke dokumentacije Generalnog prostornog plana Međimurja do 2000 godine obično je 1977. godine nalazište na koti 143 sjeverno od Donje Dubrave.
3. Na ovo nalazište upozorila je dr. A. Horvat u knjizi o spomenicima arhitekture i likovnih umjetnosti Međimurja (str. 19).
4. J. Buturac, Popis župa zagrebačke biskupije od 1334., Zbornik zagrebačke biskupije, Zagreb 1944.
5. Buturac, cit. dj., str. 42.
6. M. Fulir, Topografska istraživanja rimskih cesta na varaždinskom i međimurskom području (1960—1967), Razprave SAZU, 24, str. 365—429.
7. M. Fulir, navedeno djelo.
8. U spomenutoj sondi »A« mogla se konstatirati sljedeća stratigrafija: 1. sloj zemlje debljine od 0,50 do 0,10 m arheološki sterilan; 2. sloj sitnog šljunka debljine 0,20 m; 3. sloj krupnijih valutica s agregatom veličine 0,08 do 0,15 m. Taj stratum bio je donji postroj ceste; 4. sloj pjeskovite zemlje smeđezelene boje istraživan do dubine od — 1,00 m.
9. M. Fulir, vidi bilješku broj 6.
10. Ž. Tomičić, Zaštitna arheološka iskopavanja u Martinu na Muri, Muzejski vjesnik, broj 2, Koprivnica 1979, str. 40—43. (vidi literaturu u tom članku).
11. Materijal s ovog nalazišta pohranjen je kod arheologa J. Vidovića, kustosa prapovijesne zbirke arheološkog odjela Muzeja Međimurja — Čakovec, te će isti nalaze detaljnije obraditi. Na ovom mjestu doneseni su kao informacija.